

Tidsskriftoversigt 1983/84

ved Niels Senius Clausen

Med universitetet i Bremen som hovedkoordinator løber et projekt: »Bibliography and archival preservation of non-english-language labor and radical newspapers and periodicals in North-America 1845-1976«. Projektets intention er at skabe en oversigt over disse blade udgivet af og for immigranter. Dette materiale kan så tjene som basis for komparative studier af amerikansk og europæisk arbejderklasse og -bevægelse. Som led i projektet er udgivet en samling essays - 7 ialt - under redaktion af Dirk Hoerder: »Essays on the Scandinavian-North American Radical Press 1880s-1930s«. Heri har Jens-Bjerre *Danielsen* fra Århus universitet skrevet om »The early danish immigrant socialist press« (s. 57-76). Det er en gennemgang dels af Louis Pio's forsøg på at skabe en arbejderpresse dels en gennemgang af det dansk-norske 'Arbejderen', der udkom fra 1896-1900. I forbindelse med projektet annonceres en udgivelse i 1984 på Greenwood Press. Det bliver en omfattende annoteret bibliografi om den skandinaviske (nordiske) nord-amerikanske presse med introducerende afsnit om hver af de nordiske landes arbejdersektioner og pressedækning. Medens vi er ved arbejderbevægelsen i USA skal nævnes en artikel i *History Workshop* 17/1984, hvor Eric Foner stiller spørgsmålet Why is there no socialism in the United States?« (s. 57-80). Forfatteren konkluderer, at kun tiden kan vise hvorvidt USA har været bagud for Europa i udviklingen af socialismen eller forud for det m.h.t. socialismens nedtur. Hvordan socialismen har det andre steder beskrives i Ole Stender-Petersen: »Den permanente revolutions teori« i *Politica* 4/1983 (s. 435-458). Her skildres Trotskis teori om den permanente revolution på baggrund af den konkrete historiske udvikling i lande som Kina, Jugoslavien, Vietnam og Cuba.

Comparative Social Research er en årlig udgivelse omkring et socialpolitisk tema. Vol 6/1983 behandler temaet 'The welfare state, 1883-1983. Her beskæftiger to artikler sig med danske forhold. Daniel Levine skriver om »Social democrats, socialism and social insurance: Germany and Denmark 1918-1933« (s. 67-86) - en sammenligning af, hvordan socialdemokratiet i de to lande forholdt sig til velfærdsstaten i den tidlige fase. John Logue skriver om »Social welfare, equality and labor movement in Denmark and Sweden« (s. 243-277). Trods kritiske bemærkninger er begge forfattere fulde af lovord om det danske velfærdssystem.

Socialdemokrati over landegrænserne er også temaet for en artikel af Dörte Putensen: »Zur Arbeit des Komitees für die Zusammenarbeit der sozialdemo-

kratischen Parteien Nordeuropas von seiner Gründung 1913 bis zum Zerfall der SAI 1940« i *Hallesche Studien zur Geschichte der Sozialdemokratie* 10/1983 (s. 15-49). Heri bl.a. om det danske socialdemokratis holdning til nordisk og internationalt samarbejde. Arbejdet bygger på samarbejdskomiteens protokol.

Socialdemokratiet i Sverige behandles i en række artikler i *Arkiv* 28-28/1983. *Gunnar Olofsson*: »Den svenska socialdemokratin - en rörelse mellan klass och stat« (s. 84-97) er en kort oversigtsartikel med fyldige litteraturhenvisninger. *Göran Therborn*: »Den svenska socialdemokratin träder fram« (s. 3-71) belyser det svenske samfunds udvikling i 30'erne fra et agrarsamfund til et industrisamfund. Therborn mener at denne baggrund er vigtigere for forståelsen af socialdemokratiets udvikling end blot det at pege på gennembruddet for en keynesiansk reformisme. I samme tidsskrift er en artikel: »Facklig radikalism i Göteborg och Malmö« (s. 72-83), der fortæller om lokale forudsætninger for arbejdersradikalismens opkomst; den er skrevet af Daniel Fleming og Anders Kjellberg.

Malmö Museums Årsbok 1984, II, er samtidig et katalog til en udstilling i Malmö: »'Nagelapan'. Metallarbetare i Malmö under 100 år«. Der er tale om en meget smuk og læseværdig tryksag. På 150 sider gives i en række spændende småartikler bidrag til bevægelsens historie. I *Bunny Ragnerstams* artikel »Löner, strejker och 'Internationale'. Arbetare i rörelse i Malmö 1871-72 i nationellt perspektiv« (s. 71-93) fortælles således bl.a. om samarbejdet mellem bevægelsen i Malmö og København. Om Brix' og Geleffs hyppige besøg i broderlandet og den danske Internationales bestræbelser på at få stiftet en søsterorganisation i Malmö.

Om svenskernes forhold i Danmark i samme periode handler artiklen: »Svenske sæsonarbejdere på Djursland« i *Historisk årbog for Randers Amt* 1983 (s. 31-40), skrevet af Hanne Gjøf. Det voldte ofte store problemer, at der fandt en massiv svensk indvandring sted på et tidspunkt, hvor flere og flere danskere var tvunget til at sælge deres arbejdskraft. I artiklen behandles spørgsmålet for et mindre lokalområdes vedkommende.

Andre fremmedarbejderspørgsmål anskueliggøres i *Georg Nellemanns* artikel: »Polske landarbejdere i Danmark« i *Folk og Kultur* 1983 (s. 43-70), der er stort set tale om et resumé af Nellemanns bog af samme navn.

Margrethe Rønne: »Glasmagere og arbejdsmænd. Om Kastrup Glasværk fra håndværksproduktion til automatisering« findes i *Fabrik og Bolig* 1/1984 (s. 18-33). Glasværket i Kastrup, der blev nedlagt i 1979, var i generationer en helt lille industriby. Materialet, der ligger til grund for artiklen, har været brugt til både egnsspil, udstilling samt en bog - altså et eksempel på lokalhistorie på mange planer. I samme nummer af *Fabrik og Bolig* er iøvrigt en anden artikel, der falder ind under denne årbogs tema: »Arbejderboliger i engelske byer i det 19. årh« (s. 3-17). Den oversatte artikel stammer fra en konference

om boligens socialhistorie holdt i Münster i 1983. Den er skrevet af John Burnett.

I *Historisk Tidsskrift* bd. 84 hft. 1, 1984 skriver Leif Laursen og Lise Skjøt-Pedersen om »Butiks- og kontorfunktionærerne i mellemkrigstiden« (s. 37-57). Artiklen er et specialeresumé, der som én af sine konklusioner nævner, at »forestillingen om den mandlige kontorfunktionærs proletarisering i 30'erne bør udskiftes med en mere nuanceret opfattelse«. For det første var butiksfunktionærerne en mere udsat gruppe og for det andet var det kvinderne, der stod svagest.

Søren Federspiel: »Tømmerfagets udvikling 1883-1983« i tidsskriftet 1066 2/1984 (s. 22-29) beskriver et projekt igangsat af Københavns Tømmerlaug og Undervisningsministeriet. Det skal behandle den industrielle udviklings indvirkning på tømmerfaget både hvad angår det organisatoriske, det håndværksmæssige samt det kulturelle felt.

Husligt Arbejderforbund har kunnet fejre jubilæum i 1984 og i fagbladet *Huslige Erhverv* 7-8/1984 (s. 15-35) har Tinne Vammen og Dorte Grünbaum redigeret en kavalkade under overskriften »80 år med Husligt Arbejderforbund 20. juli 1984«.

I *Politica* 2/1984 findes artiklen »Kollektive aktioner og sociale protester i Danmark ca. 1968-82« skrevet af Flemming Mikkelsen (s. 163-183). Her undersøges bl.a. et spørgsmål som konfliktniveau set i relation til arbejderklassens mobiliseringsgrad. Det fastslås at »den moderne vesterlandske strejke er blevet et (politisk) massefænomen: de forekommer hyppigere, er korte og omfatter mange deltagere«. Artiklen konkluderer, at udviklingen i Danmark har været forskellig fra f.eks. Norge og Sverige, fordi det danske socialdemokrati er svagere end i disse lande. I Sverige og Norge har SD's dominerende stilling muliggjort en fredelig fordelingspolitik over den politiske sektor, hvorimod større dele af samfundsgoderne i Danmark er blevet fordelt over markedsmekanismerne og derfor i højere grad har involveret arbejdsmarkedets parter via forhandlinger. En noget tvivlsom konklusion, når man betænker de mange statslige indgreb i perioden.

I anledning af 10-årsdagen for indførelse af fri abort i Danmark skriver Preben Hertoft i *Ugeskrift for Læger* 48/1983 om »Den kætterske og forkætrede Leunbach« (s. 3765-3774). Artiklen beskæftiger sig især med seksualreformbevægelsens diskussion med Dansk Kvindesamfund (der gik imod konkret oplysning om svangerskabsforebyggende midler) samt med de to retssager mod Leunbach i 30'erne. En mere omfattende behandling af bevægelsen har Hertoft fremlagt i bogen, »Det er måske en galskab. Om seksualreformbevægelsen i Danmark« (1984).

Udgivelsen af arbejdererindringer synes at have taget noget af, men man kan dog stadig finde enkelte som tidsskriftartikler. I *Sønderjyske Årbøger* 1983 findes således Anders Johnsen: »Fra et sønderjysk arbejderhjem« (s. 105-169).

Debatten om brugen af erindringsmateriale i historieskrivningen, som bl.a. fandt sted i flere numre af Arbejderhistorie (Meddelelser...) har fået et par tilføjelser. I *Nordnytt* 19/1984 (s. 89-91) er et indlæg af Søren Federspiel: »Erindringsmateriale er ikke objektive holdepunkter« samt et svar fra Jørgen Selmer, hvis brug af erindringsmateriale Søren Federspiel angriber. I *Historie* ny rk. XV, 2, 1984 er en diskussion mellem Jørgen Paldam og Erling Bjøl under overskriften »Aktør og observatør«. Jørgen Paldam kommenterer Bjøls oplysninger om Arbejderbevægelsens Erhvervsråd og sin egen person i bogen »Hvem bestemmer?«. Paldam mener at oplysningerne, som Bjøl siger stammer fra samtaler med Jens Otto Krag, er historisk urigtige. En lille munter historie om politisk nid og nag.

Aksel-Vladimir Carlsen (videnskabelig medarbejder ved det sovjetiske videnskabernes akademis institut for international arbejderbevægelse) har i *Skandinavskij Sbornik* Vol. XXVIII (udg. af Statsuniversitetet i Tallin) 1983 en artikel om Knud Jespersen og hans indsats i dansk arbejderbevægelse: »Røde Knud - det arbejdende Danmarks trofaste søn« (s. 26 - 37). I det danske resumé hedder det bl.a. »Man kan med Ib Nørlands ord fastslå, at Knud Jespersen blev en »fremragende arbejderleder, en sand folkets talsmand, den betydeligste politiske begavelse, som dansk arbejderklasse har fostret i vor periode« - Sådan!

Som afslutning skal endelig nævnes, at det norske *Tidsskrift for arbejderbevægelsens Historie* II/1983 behandler samme tema som denne årbog nemlig boligpolitik og boligforhold.

Afsluttet september 1984

Denne tidsskriftoversigt har hidtil været en fast bestanddel af årbogen. Den har været et forsøg på at videregive bibliografiske oplysninger, som ikke altid er lige lette at finde. Da vi startede med denne oversigt, var det på et tidspunkt, hvor der var grøde i historieskrivningen. Ved at gennemgå den samme tidsskriftmasse som for bare 5 år siden, kan man konstatere, at der idag er mindre end halvt så mange artikler, der beskæftiger sig med dette tema. Hvis denne tendens fortsætter meget længere er det et spørgsmål om tidsskriftoversigten bør bevares i sin nuværende form. Men vi vil dog endnu som tidligere opfordre læserne til at indsende oplysninger om artikler som mangler til SFAH, Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, Rejsbygade 1, 1759 Kbh. V.